

Klassificering av finansiella instrument

– skuld eller eget kapital, del 2

IASB har introducerat en modell som syftar till att förbättra och förtydliga IAS 32, Finansiella instrument. I denna beskriver Pär Falkman och Åsa Klasson hanteringen av finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument.

text: **Per Falkman, Åsa Klasson**

IASB HAR PUBLICERAT ett diskussionsunderlag (DP), Financial Instruments with Characteristics of Equity (FICE) i vilken de introducerar en modell som syftar till att förbättra och förtydliga IAS 32, Finansiella instrument: Klassificering genom att:

- inrätta tydligare principer för klassificering av finansiella instrument som antingen skuldinstrument eller eget kapitalinstrument och
- förbättra upplysningarna som ska lämnas avseende skuld- och eget kapitalinstrument.

IASB:s intention har varit att skapa en enkel modell där så lite som möjligt förändras i jämförelse med dagens situation. I figur 1 framgår tre områden där tillämpningen av föreslagen modell leder till förändring vad gäller klassificering i jämförelse med nuvarande regler i IAS 32.

I *Klassificering av finansiella instrument – skuld eller eget kapital, del 1* publicerad i Balans Fördjupning nr 4/2018 diskuterade vi främst klassificering av så kallade kumulativa preferensaktier i enlighet med den av IASB utvecklade modellen. I denna artikel beskriver vi hanteringen av finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument.

Bakgrund

Kritiker till nuvarande regelverk menar att dagens otydlighet har givit upphov till olikheter i praxis. Trots detta menar IASB i sin utredning att syftet är att ändra så lite som möjligt med avseende på tillämpningen av IAS 32. En diskussion förs vidare i DP huruvida en uppdatering av Conceptual Framework och andra standarder är nödvändig att genomföra som en direkt effekt av uppdateringen.

Under alla omständigheter inkluderar IAS 32 i dag

inte mycket vägledning vad gäller klassificering av derivat utställda på egna eget kapitalinstrument. Om ett finansiellt instrument innebär att ett fast belopp ska erläggas för att erhålla ett bestämt antal egna eget kapitalinstrument ska instrumentet i enlighet med IAS 32 klassificeras som ett eget kapitalinstrument, så kallad fixed for fixed. Men eftersom IAS 32 inte utvecklar bakgrunden till detta villkors innehåll och betydelse är det svårt att tillämpa i praktiken när ett derivat är mer komplext.

En tvådimensionell klassificeringsmodell

Den presenterade modellen är tvådimensionell till skillnad från dagens ”modell”. Svaret på två separata frågeställningar (dimensioner) ger lösningen på hur ett instrument ska klassificeras.

Vad gäller icke derivativa finansiella instrument finns det en logik i figur 2.

Ett finansiellt instrument kan emellertid bestå av två eller fler delar, det vill säga vad gäller hur det slutligen kan eller kommer att regleras. Vad gäller denna typ av finansiellt instrument så innehåller dagens IAS 32 ingen vägledning alls utöver antagandet om fixed for fixed.

I överensstämmelse med principerna för klassificering av icke-derivatinstrument, förtydligar DP att klassificeringen av ett derivat utställt på egna eget kapitalinstrument ska fastställas genom att använda modellens tids- och beloppskriterier.

IASB:s förslag rörande derivat utställda på egna eget kapitalinstrument är att de ska klassificeras i sin helhet innebärande att hela instrumentet antingen klassificeras som en tillgång, ett skuldinstrument eller ett eget kapitalinstrument. Utgångspunkten är alltså densamma som för icke derivativa finansiella instrument. Ett svar ska ges för hela instrumentet och inte för derivatets olika delar. Komplexiteten vad gäller klassificering av denna typ av finansiella instrument (derivat) ligger i att de har två ben,

Figur 1

Direkta skillnader mellan föreslagen modell och uttolkning av IAS 32 av i dag

	Klassificering IAS 32 i dag	Klassificering IAS 32 i morgon
Kumulativa preferensaktier	Eget kapital	Skuld
Derivat innebärande att ett fast värde betalas ut netto i from av företagets egna aktier	Skuld	Eget kapital
Derivat innebärande att ett fast antal aktier erläggs motsvarande ett fast belopp i utländsk valuta*	Eget kapital	Skuld

Figur 2

IASB:s modell för klassificering av finansiella instrument som skuld- eller eget kapitalinstrument

	Amount feature	Obligation for an amount independent of the issuer's available resources	No obligation for an amount independent of the issuer's available economic resources
Timing feature			
Obligation to transfer of economic resources required at a specified time other than liquidation		Liability	Liability
No obligation to transfer economic resources at a specified time other than at liquidation		Liability	Equity

exempelvis ett ben som representerar förpliktelsen att leverera ett eget kapitalinstrument och ett ben som representerar en tillgång i form av att erhålla likvida medel som ersättning för dessa egna kapitalinstrument. Om de två benen skulle redovisas separat skulle förändringen av värdet av det ena benet (tillgången) redovisas i resultaträkningen och förändringen av det andra benet (eget kapitalinstrument) inte redovisas. Att skapa en modell innebärande att varje enskilt ben hanteras separat är enligt IASB omöjligt att försvara rent kostnadsmässigt. Det finns också en risk för att denna form av bruttoredovisning inte skapar en mer rättvisande bild.

Finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument kan i flera fall regleras på följande sätt:

- Bruttoreglering – leverans av egna eget kapitalinstrument (dessa finns inte initialt).
- Netto-reglering – leverans av likvida medel (kassa).
- Netto-reglering – leverans av egna eget kapitalinstrument.

Det finns stora utmaningar vad gäller att klassificera ett finansiellt derivat med hjälp av den föreslagna modellen men det är viktigt att komma ihåg att det handlar om ett försök att skapa enkelhet och enhetlighet.

Utgångspunkten är alltså att finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument ska klassificeras i sin helhet, antingen som en tillgång, en skuld eller eget kapital. IASB skiljer på två typer av instrument:

- Kontrakt vilket innebär att vi erhåller likvida medel i utbyte för eget kapitalinstrument (asset/equity instrument).
- Kontrakt som innebär att en skuld utsläcks i utbyte mot eget kapitalinstrument och eller kontrakt som innebär att eget kapitalinstrument utsläcks i utbyte mot att en ny skuld uppstår (liability/equity instrument).

Ett derivat utställt på egna eget kapitalinstrument ska klassificeras som en tillgång eller som ett skuldinstrument om;

- Instrumentet likvidmässigt ska netto-regleras vid annan tidpunkt än vid likvidation, detta innebär i enlighet med modellen att en eget kapital klassificering inte kan komma i fråga.
- Nettovärdet som regleras är beroende av en variabel som i sin tur är oberoende av företagets tillgängliga ekonomiska resurser. Nettovärdet kan på dessa grunder uppgå till ett större belopp än vad som utgör tillgängliga resurser, det finns ingen korrelation i detta fall.

Ett derivat utställt på egna eget kapitalinstrument klassificeras som eget kapital om inget av ovanstående villkor är uppfyllt. IASB:s slutsatser är följande:

- Ett derivat utställt på egna kapitalinstrument som regleras netto likvidmässigt och som kan innebära att likvida medel betalas vid ett annat tillfälle än vid likvidation kommer att klassificeras som ett skuldinstrument.
- Ett derivat utställt på egna kapitalinstrument som regleras netto likvidmässigt och som kan innebära att likvida medel erhålls vid ett annat tillfälle än vid likvidation kommer att klassificeras som en tillgång.
- Om ett derivat är bruttoreglerat (innebärande fysisk leverans) eller netto-reglerat med en leverans av emitterade egna eget kapitalinstrument (ingen betalning) ska modellen användas för att bedöma huruvida värdekriteriet (modellens andra dimension) innebär att det skall klassificeras som eget kapital eller skuld. Om värdet inte är beroende av företagets tillgängliga resurser kommer en skuld att redovisas och om värdet är beroende av företagets tillgängliga resurser så ska ett eget kapitalinstrument redovisas.

”Om ett nettovärde påverkas av variabler såsom valutakurser, ränta eller priset av olika slag kommer analysen att byta innehåll och karaktär.”

Vad gäller de två första två varianterna av derivat så uppfyller båda kriteriet att ett flöde kommer att ske vid en tidpunkt annat än vid likvidation. Ett sådant finansiellt instrument kan således i enlighet med modellen aldrig redovisas som ett eget kapitalinstrument. Om däremot derivatet regleras antingen brutto eller netto i form av egna eget kapitalinstrument kommer inget likvidmässigt flöde att uppstå och det finns således ingen förpliktelse annat än vid likvidation. I enlighet med den presenterade modellen är det därmed enbart värdedimensionen som kommer att avgöra den slutgiltiga klassificeringen av instrumentet. Värdedimensionen handlar om huruvida värdet är beroende eller oberoende av företagets tillgängliga resurser.

Problemet handlar således så här långt om hur ett värde beräknas vad gäller derivaten. Ett derivat kan innehålla flera parametrar som påverkar instrumentets nettovärde. För att det ska vara möjligt att argumentera för att värdet är oberoende av företagets tillgängliga resurser måste samtliga parametrar vara oberoende av tillgängliga resurser. I fallet då det föreligger ett fixed for fixed finansiellt derivat är så fallet. Nettovärdet för denna typ av finansiellt derivat påverkas enbart av företagets tillgängliga resurser i och med att tillgångsbenet är fast och det

egna kapitalbenet är direkt beroende av rättigheten till en pro rata andel av tillgängliga nettotillgångar. Detta medför följande klassificering (identisk med nuvarande praxis i enlighet med IAS 32), se figur 3.

Om ett nettovärde påverkas av variabler såsom valutakurser, ränta eller priset av olika slag kommer analysen att byta innehåll och karaktär. Om det rör sig om ett derivat som är både beroende och oberoende av tillgängliga resurser så uppstår ett problem. För dessa typer av derivat så introducerar IASB termen ”partly independent derivatives”. Sådana finansiella instrument ska klassificeras som antingen tillgång eller skuld eftersom en klassificering som eget kapital inte skulle vara rättvisande. Om ett instrument enbart påverkas av beroende variabler så redovisas det som eget kapital och påverkas det bara av oberoende variabler så redovisas det som skuld eller tillgång. Det är enklare då ett finansiellt derivat antingen består av två ben som antingen är beroende eller oberoende av de tillgängliga resurserna.

Utgångspunkten i IASB:s arbete är att det inte borde vara någon skillnad om ett derivat regleras brutto eller om det regleras netto i form av egna eget kapitalinstrument. I enlighet med IAS 32 klassificeras det sistnämnda instrumentet som en skuld enbart för att det inte uppfyller fixed for fixed-kriteriet i

Figur 3

Klassificering av fixed for fixed, net settled delivering own equity instruments

	Amount feature	Obligation for an amount independent of the issuer's available resources	No obligation for an amount independent of the issuer's available economic resources
Timing feature			
Obligation to transfer of economic resources required at a specified time other than liquidation			
No obligation to transfer economic resources at a specified time other than at liquidation			Fixed for fixed and net settled delivering own equity instruments

standarden, något som alltså ändras baserat på innehållet i den introducerade modellen.

Om vi ändrar förutsättningarna något och skapar ett derivat som innebär att det redovisningskyldiga företaget erhåller ett fast belopp i utländsk valuta för ett fast antal egen kapitalinstrument. Derivatets nettovärde kommer i detta fall att påverkas både baserat på företagets tillgängliga resurser men också av förändringar i den aktuella valutakursen. Under vissa omständigheter (right issue exemption)* har denna typ av derivat klassificerats som ett eget kapitalinstrument i enlighet med nuvarande regler. I enlighet med presenterad modell kommer ett sådant instrument redovisas som en skuld beroende på att valutakursen påverkar och detta är en variabel som är oberoende av företagets tillgängliga resurser.

Modellen ger i detta avseende upphov till en förändring vad avser hur ett finansiellt instrument ska klassificeras, se figur 4.

Avslutning

IAS 32 är begränsad när det gäller klassificeringen av komplexa finansiella instrument såsom derivat utställda på egna eget kapitalinstrument, oavsett hur dessa instrument ska regleras. IAS 32 tar enbart fasta på specifika situationer och reglerar redovisningen i denna specifika situation alternativt så modifierar grundprincipen med olika undantag. Ett exempel på arbetssättet är the right issue* exemption vad avser regeln om fixed for fixed. Modellen, menar IASB, ger upphov till en tydligare logik när det gäller hur finansiell rapportering och klassificering i synnerhet ska fungera. Utgångspunkten är tydlig vad gäller:

- Finansiella derivat ska klassificeras i sin helhet.
- Finansiella derivat som netto regleras likvidmässigt kan enbart klassificeras som skuld eller tillgång.
- Finansiella derivat vars beräknade nettovärde är oberoende av företagets tillgängliga resurser ska

klassificeras som tillgång eller skuld.

Ovanstående utgör en bra utgångspunkt när finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument ska klassificeras. I realiteten innebär modellen att få finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument kommer att klassificeras som eget kapitalinstrument. De kommer att klassificeras som skuld eller tillgång.

Det finns givetvis ett antal svårigheter/frågeställningar som inte får ett klart svar men ovanstående utgör grunden för klassificering.

*Rättigheter, optioner eller teckningsoptioner att förvärva ett fast antal av ett företags egna kapitalinstrument för ett fast belopp uttryckt i någon valuta utgör eget kapitalinstrument – oavsett i vilken valuta utövningspriset är benämnt – om företaget erbjuder rättigheterna, optionerna eller teckningsoptionerna i proportion till samtliga befintliga ägare av samma klass av egna icke-derivatinstrument.

PÅR FALKMAN

är redovisningsexpert på KPMG.

ÅSA KLASSON

är redovisningsexpert på KPMG.

Figur 4

Klassificering av fixed for fixed, net settled delivering own equity instruments

	Amount feature	Obligation for an amount independent of the issuer's available resources	No obligation for an amount independent of the issuer's available economic resources
Timing feature			
Obligation to transfer of economic resources required at a specified time other than liquidation			
No obligation to transfer economic resources at a specified time other than at liquidation		Fixed for fixed, right issue exemption	